

1

Davorin Tome, prvi doktor znanosti s področja ornitologije na Ljubljanski univerzi in v Sloveniji

// pogovarjala se je Petra Vrh Vrezec

1: Davorin Tome je med letoma 1984 in 2000 intenzivno raziskoval malo uharico (*Asio otus*)
foto: Benjamin Tome

Davorin Tome je bralcem revije Svet ptic gotovo dobro znan po odličnih fotografijah, ob katerih lahko občudujemo čudovite stvaritve narave, in ravno tako po zanimivih, včasih s humorjem začinjenih prispevkih. Mlajše generacije študentov in dijakov ga poznajo tudi po univerzitetnem učbeniku *Ekologija, organizmi v prostoru in času* ali po lani izdanem gimnazijskem učbeniku *Ekologija*. Ljubitelji fotografij in narave ste si mogoče ogledali ali prebrali njegovo knjigo *Samo narava, Ekologija v prozi in podobi*, lahko pa ste tudi brali jedrnate, včasih nekoliko filozofsko obarvane prispevke o naravi v *Poletu*, prilogi Dela. Skratka, Davorin je odličen pisec znanstvenih, strokovnih in poljudnih del s področja ornitologije in ekologije, znanstvenik na Nacionalnem inštitutu za biologijo in univerzitetni profesor ekologije, mentor številnim diplomantom in štirim doktorjem znanosti s področja ornitologije.

Kdo te je navdušil nad pticami, kako si prišel na DOPPS in kakšni izzivi so te gnali v raziskavo ptic?

Tisto prvo navdušenje za naravo so mi dali starši, kasneje sem ga gojil s pomočjo poljudnih knjig in naravoslovnih televizijskih oddaj. Bile so črno-bele, bilo jih je malo, posnete so bile slabo, a vsebina je bila, kar je pomembno, v povprečju na višjem nivoju kakor danes. In če dobro pomislim, sploh ne bi rekel, da sem navdušen nad pticami. Navdušen sem nad naravo, nad njeno ureditvijo, iznajdljivostjo. Ptice so samo objekt, s pomočjo katerega sem delovanje narave najbolj pogosto spozna-

val. Vsekakor pa me nad pticami ni »navdušil« nihče osebno, v smislu, da bi se mu lahko danes zahvalil. Vse se je motalo v moji glavi!

Nekega dne leta 1979 sem na dom dobil vabilo na ustanovno skupščino Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije in se je udeležil. Niti ne spomnim se, ali sem moral podpisati še kakšno pristopno izjavo, ali sem od tistega dne dalje kar bil član!

Kakšna je tvoja raziskovalna pot in kateri so bili tvoji mentorji in vzorniki?

Še pred ustanovitvijo DOPPS-a je Iztok Geister začel z javnim novačenjem ljudi za popisovanje ptic za izdelavo atlasa ptic Slovenije. Takrat sem že nekoliko bolj intenzivno stikal za pticami, zato sem se akciji pridružil. Že takrat sem imel tudi željo, da bi naredil še kaj več, kaj bolj »znanstvenega«, ne samo zbiral favnistične podatke. Geistru sem pisal, povabil me je k sebi domov v Naklo in pogovarjala sva se, kaj vse bi lahko še počel. Kaj natančno sva govorila, se ne spomnim več. A že samo to, da me je povabil k sebi, je bilo takrat zame nekako tako, kot da bi danes šel na obisk k Attenboroughu! Da bi zaradi vsega tega Geistra imenoval za mentorja, bi bilo menda pretirano, gotovo pa je (bil) eden izmed vzornikov z velikim vplivom. Sicer pa dobrih mentorjev za znanstveno raziskovalno delo na področju ornitologije, kar sem takrat v Naklem iskal, še danes v Sloveniji ni. Drugače je z mentorji za favnistično delo.

Davorin Tome

EKOLOGIJA

ORGANIZMI V PROSTORU IN ČASU

Tehniška založba
Slovenije

2

Delal si dolgoletno raziskavo na mali uharici. Zakaj si se odločil ravno za malo uharico in kaj so bili glavni raziskovalni dosežki?

Od leta 1984 do 2000 sem intenzivno raziskoval malo uharico. Začel sem kot študent, potem pa diploma, magistriraj, doktorat, doktorska štipendija, vse na isti vrsti ptice. Zakaj ravno sova, ne vem. To bi morda izvedeli s pomočjo hipnoze. Glede na to, da sem s tem delom oral dodobra zasušeno znanstveno raziskovalno ledino na področju ornitologije v Sloveniji, dosežki nimajo zelo velikega mednarodnega odmeva. Mislim pa, da sem prvi doktor znanosti na ljubljanski univerzi in s tem v Sloveniji s področja ornitologije – ekologije; podobno pot sem omogočil še štirim drugim zanesenjakom, Alu, Damijanu, Urši in Dejanu; s prispevki sem uvrstil Slovenijo na seznam držav, iz katerih raziskovalci redno objavljamo znanstvene članke v najkakovostnejše svetovne ornitološke revije. Vse to sem v bistvu dosegel z raziskavami male uharice. Za koga morda malo, za mene veliko!

S čim se ukvarjaš danes?

Z vsem po malem! Sistem pri nas je narejen tako, da imaš kot mladi raziskovalec nekaj let časa, ko se lahko intenzivno ukvarjaš z eno temo. Ko doktoriraš, teh možnosti skorajda ni več. Razen če prideš v neko res dobro mednarodno uveljavljeno raziskovalno skupino, ki pa je pri nas za področje ornitologije ni. Trmasto vztrajam na področju ornitologije, bomo videli, kako dolgo še! Največ raziskovalnega časa posvečam repaljščici (*Saxicola rubetra*). Med drugim je tudi, v vseh pogledih, dobra vrsta za ugotavljanje, kaj se z vidika narave dogaja s travniki v kulturni krajini.

Leta 2005 si skupaj z Andrejem Sovincem in Petrom Trontljem izdal knjigo Ptice Ljubljanskega barja. Od kod ideja za atlas, kdaj je potekala raziskava in kakšne organizacijske zadolžitve je terjala?

Kar težko verjamem, da je minilo že šest let. Morda bi bil že čas, da se kaj podobnega ponovi!

DAVORIN TOME

SAMO NARAVA
Ekologija v prozi in podobi

3

Karkoli dobrega želiš narediti za naravo ali ptice, se moraš stvari lotiti sistematično, z jasnim ciljem. Zato, da stvari potem narediš prav! Vsi trije smo imeli željo narediti nekaj dobrega za Barje in atlas je bil odgovor na to željo. Delo je pomanjkljivo, ima napake, a dovolj dobro dokumentira stanje nekega obdobja, da bodo primerjave s podatki iz drugega obdobja možne. Namen takšnih atlasov je tako samo to, da ugotoviš grobe orise in spremembe v velikosti in razširjenosti populacij. Na tej podlagi lahko potem začneš resno znanstveno-raziskovalno delo, ki edino da tudi uporabne rezultate o vzrokih sprememb, o procesih, ki jih vodijo, itd.

Organizacija raziskave ni bila zahtevna. Pozvali smo člane društva k sodelovanju, odziv je bil depresivno piškav. En mesec nisem spal ob misli, ali s projektom sploh nadaljevati, še posebej, ker sva bila v začetku samo dva, Andrej in jaz. Potem smo vseeno šli naprej. Vsi trije smo takrat že bili v službah (se mi zdi). Pozimi smo si razdelili delo, v sezoni popisov pa smo od petih do osmih zjutraj šli ptice za atlas, potem pa v službo. Vmes smo se še preoblekli, saj smo bili od jutranje rose povsem premočeni – bolj kot če bi šli ščuke pod gladino Ljubljance!

Danes in tudi v preteklosti je tvoje glavno raziskovalno območje Ljubljansko barje. Kakšne spremembe opazaš pri pticah in okolju kot dolgoletni opazovalec?

Okolje na Barju se zelo spreminja, tudi združba ptic. Nekaterih vrst je manj, nekatere so izginile, drugih je več, tretje so tam, kjer jih včasih ni bilo, itd. Povsem običajna dinamika narave, skrbi me le misel, da prevladujejo vrste, ki izginjajo. A to so samo moja nesistematična, točkovna opazovanja. Najbolj moreče je, ker ne vemo nič kaj dosti, zakaj do sprememb prihaja. Takšnih raziskav nimamo. Na primer: eno redkih dolgotrajnih popisov je štetje pojočih koscev (*Crex crex*). Zlata vredni podatki, ki so pokazali, da se je število zmanjšalo, a živ bog ne ve, zakaj. Na bolj ali manj znanstven način se interpretirajo izsledki drugih držav, da je košnja eden večjih problemov. A pri nas v resnici ne vemo niti kdaj kosec gnezdi, koliko jih gnezdi, koliko gnezd se uniči s košnjo, zato

2 in 3: Tome je tudi avtor univerzitetnega učbenika *Ekologija, organizmi v prostoru in času* in knjige z odličnimi fotografijami in kratkimi besedili *Samo narava, ekologija v prozi in podobi*.

4

4: Danes največ raziskovalnega časa posveča repaljščici (*Saxicola rubetra*).
foto: Davorin Tome

res ne moremo vedeti, zakaj do sprememb prihaja. Slovenija je na robu areala vrste, vzroki so lahko podobni kakor drugje, lahko pa tudi povsem drugačni.

Kakšno prihodnost vidiš v ornitologiji in raziskavah ptic v Sloveniji? Lahko podaš kakšne smernice?

Za poljudne raziskave me ne skrbi. S tem mislim različna štetja, izdelave atlasov ipd. Tu si je DOPPS zakoličil dober položaj, tako strokovno kot organizacijsko, in ga v trenutni družbeni klimi lahko ohrani. Pri znanstvenih raziskavah je stvar odprta. Izkazalo se je, da potencial imamo, izkazalo se je tudi, da manjka nekdo, ki bi ga znal agresivno tržiti, da bi se lahko razvil do konca. Svojevrstno nasprotje, kajneda! Agresivno trženje je namreč eden izmed zelo pomembnih dejavnikov uničevanja narave. Tudi obročkanje ptic je na prelomnici, ali nadaljevati ali končati. Očitno za bazične raziskave ni širšega posluha, zato morda za trajen, kvaliteten razvoj ornitologije manjka spoznanje, da varstvo narave brez domačih znanstvenih raziskav ni učinkovito! Predvsem morajo to spoznati na določenih ministrstvih, in tudi DOPPS-u to ne bi škodilo! Tako pa se na ključnih položajih več govori o vesoljski tehniki kot o ornitologiji.

Imel si fotografsko razstavo in tvoje čudovite fotografije lahko vidimo tudi v naši reviji. Kdo te je navdušil nad fotografijo in kakšni so tvoji fotografski izzivi?

Po srednji šoli sem bil na razpotju. Ali se vpisati na biologijo ali na fotografijo. Študij biologije je bil v Ljubljani, študij fotografije v Zagrebu in v Pragi. Izbral sem biologijo, fotografija je ostala prostočasna aktivnost. Tehnike fotografiranja sem se učil sam. Kupil sem si fotografsko revijo, v njej poiskal fotografijo, ki mi je bila najbolj všeč, in jo skušal ponoviti. Vajo sem ponavljal, dokler nisem bil z rezultatom zadovoljen. V času filma je bil to zelo dolgotrajen postopek učenja, saj smo samo na razvit film čakali po deset dni! Kaj drugega kot naravoslovna fotografija me ni nikoli zanimalo, kar je očitno tudi, če pogledaš na spletno stran (www.davorintome.si)!

Moj fotografski izziv so fotografije, ob katerih se ljudje navdušijo nad naravo - gola fotografija, brez odvečnih besed, ki ti zapre sapo in pove vse! Da se razumemo, sem še zelo na začetku poti!

Si soavtor srednješolskega in avtor univerzitetnega učbenika ekologije. Kakšen pomen znanja in poznavanja okolja vidiš pri nas glede na splošno javnost in na stroko?

Znanje je vse! Ljudje tega še danes ne razumejo, čeprav je že Tito (za mlajše generacije: to je bil nekoč zelo vpliven tovariš) govoril: »Učiti se, učiti se, učiti se!« Tudi med naravovarstveniki jih je veliko, ki bi najraje naravo pred ljudmi skrili, namesto da bi jih naučili razumevanja in spoštovanja. Morda bom v tem duhu naredil še učbenik za predšolske otroke! Otroci hitro ugotovijo, kaj je pomembno, in zdajšnji otroci bodo ključnega pomena za okolje. Mi smo ga obremenili, kolikor smo ga lahko, in ga s tem poslali do roba. Če bodo oni šli po naših stopinjah, bo vse zdrsnilo prek roba. Pa naj to ne zveni kot odveza za preteklo in bodoče početje naše generacije!

Kakšen se ti zdi pomen poznavanja ekologije v povezavi z dojemanjem varstva narave? Kakšna so tvoja spoznanja ob vprašanih »Zakaj in kako varovati naravo«?

Tokrat bom v odgovoru zelo enostransko kritičen! Moti me razkorak med teoretičnim in praktičnim varstvom narave, jezi me naravovarstvena dvoličnost, naježim se ob naravovarstvenikih, ki gledajo na probleme ozko kot laserski žarek. Da ne vidijo, na primer, da se varstvo narave začne pred domačim pragom in ne v tropskem pragozdu. Strah me je, da naravovarstvo postaja dogma tega stoletja. Dolgoročno je to zelo slabo, čeprav kratkoročno lahko prinese učinke. Zato sem pogosto kritičen tudi do naravovarstvenikov, še posebej tistih samo-oklicanih. Dober naravovarstvenik je lahko le nekdo, ki razume osnovne principe delovanja narave! Kdor tega razumevanja nima ali ga ima premalo, je lahko za politično, pravno, ekonomsko in še kakšno drugačno podporo. Tudi takšni profili so potrebni za učinkovito varstvo narave. A njihove pristojnosti v procesih morajo biti jasne! ●